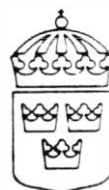

Motion till riksdagen

1989/90:K325

av Inger Schörling m.fl. (mp)

Reformering av riksdagens arbetsformer

Mot.
1989/90
K325-331

Reformering av riksdagens arbetsformer krävs i syfte att förbättra förutsättningarna för en fri och obunden åsiktsbildning i riksdagen.

Miljöpartiet de gröna har nu arbetat i ett och ett halvt år i riksdagen. Under denna tid har vi samlat erfarenheter, som visat att riksdagsarbetet måste reformeras. Detta gäller särskilt förutsättningarna för riksdagsarbetet och den fria åsiktsbildningen som är nödvändig för en levande demokrati.

Fri och obunden åsiktsbildning innebär öppenhet och insyn i offentlig men också privat verksamhet. Fri åsiktsbildning innebär tillgång till information, tid att sätta sig in i den och rimlig möjlighet att använda den i egna politiska syften.

Riksdagens beslut påverkar människor, natur och djurliv liksom miljön i övrigt, många gånger på ett ingripande eller omfattande sätt. Att stifta lag kräver därför tid, omtanke och kunskaper. Lagarna skall fylla de syfte som avsetts vid dess tillkomst. Lagarna skall vara läsliga och begripliga och avfattade på svenska språket.

Riksdagsarbetet kännetecknas emellertid av att det för det mesta är mycket bråttom. Det finns oftast allt för lite tid för ledamöterna att tränga in i de förslag som kommer. Detta gäller särskilt regeringens förslag till finansplan och nationalbudget. Det finns också en tendens till att kompletteringspropositionen som just var tänkt att vara och också tidigare utgjorde en komplettering till budgetpropositionen nu växer i omfattning och blir minst lika otymplig som budgetpropositionen. Detta kan påverka besluts kvaliteten i riksdagen negativt. Det är inte bra för den demokratiska processen och för dem som har att fatta besluten och för dem, som skall rätta sig efter besluten.

Grundtankarna med den svenska modellen av demokrati framgår av regeringsformen:

All offentlig makt i Sverige utgår från folket.

Riksdagen är folkets främsta företrädare.

Riksdagen stiftar lag, beslutar om skatt till staten och bestämmer hur statens medel skall användas.

Riksdagen granskar rikets styrelse och förvaltning.

Den svenska folkstyrelsen bygger bl a på fri åsiktsbildning.

Den offentliga makten utövas under lagarna.

Regeringen styr riket.

Den är ansvarig inför riksdagen.

Den offentliga makten skall utövas med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans frihet och värdighet.

Det skall särskilt åligga det allmänna att bl a verka för en god levnadsmiljö.

Det allmänna skall verka för att demokratins ideer blir vägledande inom samhällets alla områden.

Så står det alltså i regeringsformen, som är en grundlag. I den finns också bestämmelser om riksdagsarbetet och utrikesnämnden. Ytterligare bestämmelser återfinns i riksdagsordningen.

För att demokratisera riksdagen för vi i denna motion fram förslag som gäller handläggningen av propositioner och motioner, resultatuppföljning av riksdagens beslut, former för kammardebatter, motions- och arbetstider samt riksdagsledamots rätt att få del av hemliga handlingar inklusive sk arbetspapper från regeringen och andra myndigheter.

Dessutom föreslås att utrikesnämnden skall öppnas för samtliga riksdagspartier. Förslagen förutsätter att samtliga partier i riksdagen, liksom för närvarande är fallet, är representerade i riksdagens olika utskott. I särskilda motioner tar vi upp frågor om obligatorisk redovisning av den av regeringen förda politiken när det gäller konsekvenserna för ekonomin, ekologin, de sociala frågorna samt hälsofrågor.

A. Propositions- och motionsbehandlingen

Det normala är att ledamöterna har fjorton dagar till sitt förfogande för att författa motioner med anledning av regeringens propositioner. Detta oavsett deras omfång och betydelse. Därefter kommer en hektisk utskottsbehandling med föredragning och preliminära ställningstaganden. En vecka senare tages definitiva beslut och justering av betänkanden, som ledamoten oftast har i sin hand någon eller en dag före justeringssammanträdet. Reservationer till betänkande skall normalt vara klara ett dygn efter justeringssammanträdet. Det är lätt att inse att denna rusch är otillfredsställande och utgör en risk för att besluten inte blir annat än en beredning av regeringens ärenden. Vi måste få en bättre balans mellan regering och riksdag.

A1. Miljöpartiet de gröna föreslår en annan behandlingsordning med anledning av regeringens mera genomgripande propositioner.

Steg 1.

Ansvarig minister presenterar propositionen i kammaren. Presentationen skall kunna föranleda en debatt.

Steg 2.

Vid det kommande utskottssammanträdet presenteras propositionen mera noga av representanter från regeringskansliet. Syfte och förväntade verkningar skall beskrivas och protokollföras som underlag för framtida besluts-

uppföljning. Vid detta sammanträde bedömer utskottet om motionstiden måste förlängas. Om representanter för två partier begär detta skall motionstiden förlängas till en månad för att behandlingen av frågan inte skall urarta till ett beredningsarbete.

Vid nästa utlysta utskottssammanträde bör det finnas inlagt en utfrågning av personer och grupper, som har speciella kunskaper och erfarenheter av det område som propositionen avhandlar om representanter för två partier begär detta.

Steg 3.

Ett sammanträde som följer efter det att motionstiden utgår används till föredragning och debatt. Till detta bör en sammanställning av motioner och proposition föreligga så att en jämförelse kan göras för att se var de avgörande skillnaderna mellan regeringen och oppositionen finns och hur dessa skillnader ser ut. Detta för att skapa goda förutsättningar för att tränga in i och analysera de aktuella frågorna, såsom en förberedelse för betänkandets utformning.

Steg 4.

Påföljande sammanträde kan användas till att gå igenom det utarbetade utkastet till betänkande med partirepresentanterna, varvid dessa tar preliminär ställning till betänkandet.

Steg 5.

Justeringsammanträde då oppositionspartierna markerar skillnaderna gentemot majoritetens betänkande. Tidpunkt för avlämnande av reservationer fastställs.

Steg 6.

Debatt i kammaren och beslut.

A2. Behandling av motioner som inte har föranletts av propositionen.

Här bör utredas en ordning, som kan innebära att utskotten vid inledningen av den treåriga riksmötesperioden i princip slår fast en ärendeplan, som för med sig att en typ av ärenden normalt bara behandlas en gång under denna tid. Ett sådant förfarande skulle innebära en minskning av arbetsbelastning och upprepningar av redan kända ståndpunkter samt leda till en mera grundlig behandling av frågorna.

Självklart kan det uppstå händelser, som gör att planen måste revideras. Planen måste vara så upplagd att alla nyinvalda ledamöter skall ha möjlighet att motionera. Ärenden måste slutbehandlas före följande ordinarie val. För extraordinära förhållanden bör det dock kunna öppnas möjlighet att flytta behandling av ärende till nästkommande valperiod. En sådan möjlighet kan behöva kompletteras med någon form av minoritetskyddsregel. För denna motionsbehandling kan man börja med punkt 4 enligt ovan.

Det skall naturligtvis vara så att utskottet också i dessa frågor skall kunna

kalla tjänstemän från regeringskansliet för genomgång samt ordna utfrågning innan betänkandet skrivs.

Mot. 1989/90
K325

A3. Beslutsredovisning och uppföljning av resultat

För att riksdagsarbetet skall bli meningsfullt måste också i varje beslut anges när beslutet skall vara verkställt eller dess syfte uppnått. Besluten måste vidare innehålla konsekvensanalyser där såväl ekologiska som sociala och ekonomiska konsekvenser tydligt beskrivs. I all verksamhet är det viktigt med en resultatuppföljning. Sker icke detta blir det svårt att på ett bra sätt rätta till beslut. Verkställandetidpunkter och konsekvensanalyserna och ursprungligen angivna syften skall sedan vara utgångspunkter för riksdagens fortlöpande kontroll att besluten genomförs och att de får avsedd verkan. Riksdagen skall ha skyldighet att, när riksdagen så bestämmer, årligen eller för annan lämplig tidsperiod till riksdagen redovisa en resultatuppföljning som grundas på syftet med riksdagsbeslutet. I anslutning till redovisning bör motionsrätt gälla.

I resultatredovisningen skall det finnas uppgifter om ekonomi, förändringar i de ekologiska förhållandena samt den sociala situationen och människors hälsa.

Det utskott som tidigare handlagt frågan skall bereda uppföljnings- och kontrollärendet.

B. Kammardebatterna

1. Debattordning vid ärendebehandling

Den fria åsiktsbildningen måste stötts, debatterna måste vitaliseras och göras intressanta. Dagens debattordning är odemokratisk. Den förste talaren på listan har replikrätt på alla efterkommande medan den som står sist bara kan gå i replik med regeringspartiets representant. För att uppnå en rimligt rättvis debattsituation borde det vara så att alla debattdeltagare håller sina huvudanförenden varefter det blir en replikrunda med tre omgångar om tre minuter per deltagare. Därefter kan man gå in i debatten som sist anmälde talare på vanligt sätt med den vanliga replikrätten.

2. Deltagande av ansvarig minister

Ansvariga ministrar bör delta i debatterna i mycket större utsträckning än i dag. Detta skulle vara ett sätt att göra debatterna sakligt men också massmedialt mera intressanta. Talmanskonferensen skall kunna avgöra i vilka debatter som ministrar bör delta. Det måste röra alla stora propositioner och mera omfattande betänkanden, som är föranledda av ledamöternas motioner under allmänna motionstiden.

3. Allmänpolitiska debatter

Dessa har utvecklats till mastodontdebatter utan större allmänt intresse. De bör kunna livas genom en bättre ämnesindelning med deltagande av ansva-

riga ministrar. Genom att anordna flera ämnesinriktade debatter under det löpande arbetet kan behovet av allmänpolitiska debatter minska. Dessa frågor bör avgöras av talmanskonferensen.

Mot. 1989/90
K325

4. Utmanardebatter

I arbetet att stärka den fria och obundna åsiktsbildningen vill vi som ett komplement till frågestunderna med ministrarna föreslå att skall det vara möjligt att genomföra utmanardebatter. Det skulle vara sådana där en ledamot utmanar en annan i avgränsade frågor. Debattreglerna skulle då vara desamma som vid frågestunderna.

5. Interpellationsdebatter

Det förekommer rätt ofta att en minister av bekvämlighetskäl buntar ihop flera interpellationer under ett svar. Då blir det svårt att föra en vettig debatt med nuvarande regler. Ministern hinner inte svara på alla frågor av tidsskäl. Vid sådana situationer måste deltagarna få en vidgad replikrätt så att debatten kan bli fullödlig. Fler inlägg och mera tid för ministern att svara på frågor som ställs. Totalt sett vinnas det tid genom sammanslagningarna.

C. Allmänna motionstiden

Det är en otymplighet med en koncentrerad period per år under vilken ledamöterna skall motionera i frågor som de själva vill ta upp till behandling. Det ger regeringen ett stort övertag. Under avsnitt A.2. har vi redogjort för ett förslag att göra större mera genomarbetade betänkanden under en mandatperiod. Det betyder att riksdagen via utskotten måste göra upp en plan för detta arbete. Ledamöterna skall då kunna motionera enskilt, i grupp eller i partimotion i samband med dessa planerade betänkanden. På detta sätt utökas motionsrätten över tiden och vi ökar initiativrätten för ledamöterna och partierna. Regeringens arbete styrs då av riksdagens önskemål om förändringar i samhället. Det betyder inte att den allmänna motionstiden skall avskaffas. Det viktigt att ledamöterna kan motionera i anslutning till regeringens statsverksproposition.

D. Riksdagens arbetstider

Riksdagens arbetsschema är pressat. Andra tider för riksmötet bör övervägas så att det blir fler arbetsfria veckor under vår och höst. Det är viktigt att ledamöterna får bättre möjligheter att hålla kontakt med väljare och organisationer före beslut. Förankringen av beslut måste underlättas. Det som fordras är alltså att tiden för riksmötena utvidgas.

E. Rätt att få del av hemliga handlingar och sk arbetspapper

Fri åsiktsbildning i en demokratisk process förutsätter att åtminstone riksdagens ledamöter har tillgång till relevant material i sitt riksdagsarbete. Vi menar därför att varje riksdagsledamot har rätt att från regeringen eller annat offentligt organ få del av hemliga handlingar och även sk arbetspapper som

berör ett ämne i hans eller hennes utskott. Om ett parti inte är representerat i ett utskott bör rätten anförtros viss ledamot från parti. Undantag kan göras för frågor som rör rikets säkerhet. Om regeringen skulle vägra att utlämna handling av detta skäl skall det vara möjligt att ta upp frågan till behandling i utrikesnämnden.

Mot. 1989/90
K325

F. Deltagande i utrikesnämnden

I ett parlamentariskt system är det också viktigt att vissa partier inte diskrimineras när det gäller viktig samhällsinformation. Av den anledningen är det orimligt att både miljöpartiet de gröna och vänsterpartiet kommunisterna är uteslutna från utrikesnämndens sammanträden. Enligt 10 kap 7 § regeringsformen består utrikesnämnden av talmannen samt nio andra ledamöter, som riksdagen väljer inom sig. Närmare bestämmelser om utrikesnämndens sammansättning finns i riksdagsordningen. I 8 kap 7 § riksdagsordningen sägs att val av ledamöter i utrikesnämnden avser riksdagens valperiod. Av riksdagsordningen framgår också att statsministern har möjlighet att medge även annan än ledamot, suppleant, statsråd och tjänsteman att vara närvarande.

En utredning bör göras som syftar till att skapa förutsättningar för att företrädare för samtliga i riksdagen representerade partier får minst en ledamot i utrikesnämnden.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen tar ett initiativ för att utreda förutsättningarna för en ändring av behandlingsordningen i riksdagen med anledning av regeringens mera genomgripande propositioner.
2. att riksdagen låter utreda förutsättningarna för en ändring av behandlingen av motioner som inte har föranletts av proposition.
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om beslutsredovisning och uppföljning.
4. att riksdagen låter utreda förutsättningarna för en vitalisering av kammardebatterna.
5. att riksdagen låter utreda förutsättningarna för utvidgad motionsrätt.
6. att riksdagen låter utreda förutsättningarna för att utvidga tiden för riksmöte.
7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om hemliga handlingar och s.k. arbetspapper,
8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om deltagande i utrikesnämnden.

Stockholm den 25 januari 1990

Inger Schörling (mp)

Claes Roxbergh (mp)

Carl Frick (mp)

Hans Leghammar (mp)